
Емил Стоянов/E. Stoyanov

ОРГАНИЗИРАНА ПРЕСТЪПНОСТ

The Organized Crime

The paper discusses the appearance, development, nature, purpose and forms of criminal activity of the contemporary organized crime.

Престъпността е постоянен атрибут на човешкото общество. Нейната поява се свързва с разделянето на обществото на класи, с появата на частната собственост и държавата. Тя е толкова сраснала с историческото развитие на човечеството, че повечето хора отдавна я възприемат като вечна спътница на това развитие.

Определена като антипод на цивилизацията, престъпността е същевременно и продукт на цивилизацията. Интересът към престъплението и престъпността идва от най-дълбока древност и е запазен до наши дни. Философи, държавници, съдебни магистрати са търсили отговор за престъплението, причините, които го пораждат, и начините за противодействие.

Сред отрицателните явления в обществото престъпността заема челно място. Тя е негативно социално явление, което нарушава нормалното функциониране на обществените отношения, засяга интересите на отделната личност, на държавата, а нейната цена, т.е. причинените материални и морални вреди, както и разходите за противодействието ѝ, имат свръхвисоки показатели в целия свят.

По данни и сведения, постъпващи в ООН, почти навсякъде престъпността бележи увеличение. Най-много престъпления се извършват във високо развитите в индустриално отношение държави – САЩ, Англия, Германия, Канада, Русия и др. Изключително високи цифрови показатели отбелязва престъпността и в скандинавските страни. Високият ръст на престъпността в планетарен мащаб се свързва с новите социални противоречия в икономиката, в политическата сфера, в интересите на различните обществени групи, деморализацията, наркомафията, субкултурните и етническите конфликти и т.н.

Транснационалната престъпност и мафиотските организации влияят все по-силно и почти повсеместно, без да срещат непреодолими препятствия.

Почти всички мислители от древността до наши дни пряко свързват престъпността със социално-икономическия фактор – собствеността и нейното управление, труда и капитала, начините на производство и разпределение между

хората. Несвоевременното или неефективното преодоляване на социално-икономическите противоречия в управленския фактор, социалното неравенство и социалната несправедливост пораждаат конфликтите между хората, предизвикват злобата, завистта, протеста и антиобществените форми на поведение, включително и престъпността.

Организираната престъпност е една от най-тежките форми на престъпността поради високата степен на обществена опасност и широката си разпространеност. Днес с основание се говори, че наред с тероризма, този вид престъпност е най-актуалният проблем на човечеството и за всички държави в света.

Понятието “организирана престъпност” намира широка употреба в повечето страни едва в края на 20-и век. Независимо от някои различия при определяне на съдържанието му в криминологическата теория и в разговорната реч на много народи, то винаги се свързва с дейността на някои недостатъчно идентифицирани организации, осъществяващи постоянно насилие, арогантен и мащабен бизнес.

В съвременния криминологически лексикон понятието “организирана престъпност” се отъждествява с понятието “мафия”, което в много отношения се третира като архаично и без ясно съдържание. Макар в повечето случаи двете понятия да се употребяват като синоними, счита се, че изразът “организирана престъпност” има много по-богато съдържание, по-голям обем и характеризира новите тенденции в развитието на мафията като явление.

Следва да се подчертае, че понятието “мафия” се отнася до характеристиката на организираната престъпност в някои страни за времето на нейното възникване и утвърждаване като явление, а с израза “организирана престъпност” се обозначава същото в неговия съвременен вид и разпространеност.

Всяка историческа епоха ражда нова терминология, която обаче никога не изключва предишната. Напротив, в редица случаи главно чрез по-старите понятия може да се разкрие истинското съдържание на новите. Този подход е приложим и при криминологическото проучване на проблема за организираната престъпност — още повече, че това явление има многолетна история и значими съвременни очертания.

Понятието “мафия” има отдавнашна употреба. Научните изследвания сочат, че то се е появило още през 13-и век. Историци доказват, че през 1282 г. по време на въстание на сицилианските островитяни срещу френските поробители лозунгът на въстаниците е бил “Morte Alla Francia, Italia Anela” — “Смърт на Франция, това е желанието на Италия”. Аббревиатурата на този призив образува думата “мафия”, синоним на “братство”, “общество на честта”.

За първи път думата “мафия” лингвистично е обяснена в италиано-сицилиански речник от 1868 г. чрез синонимния термин “камора” — название на банда, действаща дълго време в Южна Италия през 19-и век.

Мафията като престъпна организация, създадена с цел извършване на различни престъпления, възниква в началото на 19-и век във феодална Сицилия. Конкретен повод за появата ѝ е приетата през 1812 г. конституция на страната, с която се поставя началото на крупни аграрни преобразувания и се утвърждава трайно неравенство между дребните селяни и едрите земевладелци. Макар с тази конституция формално да се отменя феодализмът в страната, по същество правата на селяните върху поземлената собственост оставали незащитени и те продължавали да живеят под феодален гнет. На тази основа в Сицилия възникнали редица селски въстания и бунтове. За потушаването им с цел “въвеждане на ред в селата” с декрет на Фердинанд Бурбон от 9 февруари 1813 г. били създадени правителствени жандармерийски отряди. Първоначално селяните виждали в тях свои защитници и те били назовавани “общество на честта” (*социета онората*). Много скоро обаче тяхната дейност се изражда и те установили в страната тотално насилие и дух на бандитизъм. По същество тези отряди били създадени със средства на феодалите, поради което селяните отново останали не само незащитени, но и жестоко малтретирани и ограбвани от охранителите-жандармеристи. Контрол върху тяхната дейност от страна на държавата изобщо не бил упражняван, те действали единствено по волята на местните феодали, които ги издържали. В тези отряди постъпвали предимно декласирани елементи. Скоро те получили названието мафия, което вече отдавна се употребявало в Сицилия. Тези мафиотски отряди действали под командата единствено на своите главатари – представители на едрите земевладелци или на духовенството. За кратко време те укрепнали финансово от събрани средства чрез изнудвания, подкупи, кражби и други престъпни действия. Впоследствие мафиотските отряди започнали да влияят и върху дейността на държавните органи. Под техен диктат и чрез подкупи се назначавали и уволнявали държавни чиновници и магистрати. Така постепенно мафията установила траен контрол върху всички дейности в Сицилия, действайки като самостоятелна паралелна организация на държавата, със свои конспиративни правила на поведение, капитали и типични за нея способности за престъпно насилие – заплахи, изнудвания, убийства.

В края на 19-и и началото на 20-и век мафията в Сицилия представлявала вече стройна престъпна организация, която играела значителна роля в политическия и икономическия живот на страната. Тя вече имала своя структура, крупни капитали и разработени правила за поведение. В началото на Първата световна война сицилианската мафия е на върха на своето могъщество. С настъпване на фашизма в Италия дейността ѝ е значително неутрализирана, за да се възроди тя отново на европейския континент след падането на фашизма.

В средата на 19-и век възникват мафиотски банди и в Ню Йорк (САЩ), които са праобраз на съвременната американска мафия под название “Коза ностра” (“Наше дело”). Те се формират от мизерстващи хора за съпротива срещу икономическото, политическото и етническото им безправие. За собственото си

оцеляване те избират насилието, шантажа на собствениците на публични домове, на хазартни игри и измамите. Тези банди, които по-късно получават названието “гангстери” (от англ. *gang* – банда, шайка) се рекрутирали от най-нисшите социални слоеве, предимно ирландски преселници-родственици. Чрез масовите си престъпни действия те се афишират в обществото като защитници на своите близки и роднини и на справедливостта. Впоследствие тях започнали да ги наемат за охрана на различни обекти, както и за провеждане на политически мероприятия – избори, убийства на неудобни личности и пр.

Много от италианските мафиози в началото на 20-и век също потърсили убежище в САЩ, за да избегнат възмездие за престъпната си дейност в собствената си страна. Те със своето умение да живеят практично в престъпен свят бързо се ориентирали в сложната криминогенна обстановка и започнали да налагат свои стереотипи и по този начин са възродили в Щатите живота на сицилианската мафия.

До средата на 20-и век мафията като престъпна организация има твърде активна криминална дейност, която се извършва от множество мафиотски банди (синдикати, фамилии) главно в Италия и САЩ, като престъпният ѝ бизнес постоянно се усъвършенства и разширява съобразно политическите и икономическите реалности в тези страни.

Подобно е положението с възникването и развитието на мафията като явление и в Русия, където обаче през 30-те години на миналия век нейното съществуване е преустановено чрез сталинските репресии и утвърждаването на тоталитарния режим.

През втората половина на 20-и век в лицето на Коза ностра в САЩ и на Камората в Италия, мафията представлява мощен престъпен синдикат, който макар и да се ръководи предимно от две точки в света, вече има влияние в много страни. Тя намира място в политиката, икономиката и международните отношения. През този период възникват мафиотски структури и в други страни в света. Широкият търговски обмен, интеграционните процеси в сферата на икономиката, комуникациите, военното производство и транспортът неизбежно създават възможности за натрупване на капитали в много страни. Паралелно с това се оформят възможности за разширяване на мафиотската престъпна дейност в редица държави. С превръщането на наркотиците в източник на крупни печалби мафията прониква в Азия и в Южна Америка. Крайно тревожен е фактът, че съвременната мафия дълбоко навлиза в политическия и икономическия живот на много държави чрез значително по-рафинираните си отпреди способности и форми на организирана престъпна дейност. Тя вече е сред големите търговско-правни субекти, които управляват световната икономика, направляват кредитната и банковата сфери, активно участва в политиката. Съвършената организация на съвременната мафия също я отдалечава от старите мафиотски структури. Всичко това прави в известна степен понятието “мафия” архаично и доведе до замяната му с израза “организирана престъпност”.

В националните законодателства на редица страни в света съществуват различни определения на понятието “организирана престъпност”.

Според чл. 42 от федералното наказателно законодателство на САЩ “организираната престъпност представлява противоправна дейност на членовете на високо организирана дисциплинарна асоциация, осъществяваща незаконна търговия и услуги, противоправно организиране на хазартния бизнес и на проституцията, принудително рентниерство и лихварство, разпространението на наркотици, рекет в трудовите правоотношения и на друга противоправна дейност от членовете на тази организация”.

Подобни легални определения за организираната престъпност има и в Япония, Русия, Германия и други страни. Независимо от широкото международно сътрудничество в сферата на борбата с организираната престъпност на съвременния етап, в международното право липсва легално определение на това понятие.

Когато става въпрос за организирана престъпност се има предвид множеството престъпления на организирани формирания от лица, специално изградени за целта, чиято дейност е насочена изцяло към незаконно обогатяване. Това е дейност на организации, които съществуват на национално и на международно равнище в сферата на политиката, икономиката и бизнеса, упражняващи силна нелегална власт в легалната държава. По същество това е “държава в държавата”, като първата съществува благодарение на високата си криминална активност за сметка на недостатъчната държавност на втората.

Формите на престъпна дейност на съвременната организирана престъпност са многобройни и разнообразни по съдържание: производство и търговия с наркотици и други психотропни вещества, противоправно организиране на хазартни игри, незаконен бизнес в сферата на порнографията и проституцията, предоставяне чрез принуда на кредити срещу висок лихвен процент, изнудване на дребни собственици (рекет), контрабанда и незаконни сделки с оръжие, стратегически суровини, други продукти на военното производство, изпиране на пари чрез инвестиране на средства в големи индустриални обекти, хотели и т. н.

Важно средство за реализиране на посочените престъпни дейности е корупцията, с която мафиотските структури проникват в политическата власт и публичната администрация. Именно чрез корупцията става срастването на организираната престъпност с висшата държавна власт.

Основна цел на организираните престъпни структури е натрупването на огромни капитали по престъпен начин. Незаконните печалби се легализират чрез сложни банкови операции, участие в приватизационни сделки и в инвестиционно-кредитна политика.

Една от характерните черти на съвременната организирана престъпност е нейното масово разпространение във всички райони на света и установения от нея тотален контрол върху всички сфери на обществено-политическия и иконо-

мическия живот на държавите. Докато в миналото дейността ѝ е била съсредоточена главно в южните райони на Италия и някои щати в САЩ, то в края на 20-и и началото на 21-и век тя има своите метастази почти във всички държави на петте континента. Според експерти-криминолози на Интерпол, осем крупни мафиотски организации налагат законите на джунглата в съвременното общество:

- американската “Коза ностра”, която има 25 мафиотски “фамии” с по около 3000 членове и годишен оборот над 100 млрд. долара;

- италианската “Камора”, състояща се от 130 основни “семејства” и 150 отделни групи, с обща численост около 60 хил. души и годишен оборот над 55 млрд. долара;

- колумбийската “Кали и Меделин”, която разполага с 25 хил. картела и годишен оборот над 10 млрд. долара;

- руската “Руское дело”, имаща над 6 хил. банди с обща численост на членовете им над 100 хил. души и годишен оборот над 10% от брутният национален продукт;

- китайската “Триада чайна” е формирана от 1500 групи с около 50 хил. членове и годишен оборот над 100 млрд. долара;

- японската “Якуза” има около 2500 групи и над 90 хил. членове с около 20 млрд. долара годишен оборот;

- мексиканската “Армия на черните гори” има 6 големи картела, в които са обединени около 100 престъпни банди;

- турско-арабските “корабовладетели” са обединени в 10 клана, ръководени от могъщи икономиката и политиката “кръстници”, развиват дейност в арабския свят, Германия и Испания.

Посочените осем крупни мафиотски образувания имат свои сфери на влияние. Например, зона на действие на “Триада чайна” е главно районът на Тихия океан до Австралия, като разполага с мрежи и в Северна Америка.

Руската мафия за кратък период проникна в почти цяла Европа, като осъществява широка престъпна дейност и в САЩ и Канада.

В сложната световна мафиотска мрежа несъмнено участие имат и някои български организирани престъпни групировки, които бяха създадени в процеса на демократизацията на страната през 90-те години. През последните години значително нарасна броят на оперативните разработки на полицията и водените от следствието наказателни дела срещу членове на мафиотски организации у нас. Такива са например преписките и делата срещу наркотрафиканти, контрабандисти, кредитни магнати и пр. Но наказателната практика на съдилищата все още е твърде оскъдна, поради което такава не може да бъде използвана на този етап за научни обобщения и изводи.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Айдаров, Й.** Криминология. София, 2002, с. 395.
2. **Кондрашов, Н.** Организованная преступность. Москва, 2005, с. 37.
3. **Bender, G.** Crime prevention. Washington, 2007, p. 59.